

टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ,
तात्त्विक व सामाजिक शास्त्रे विद्याशाखा
1242, सदाशिव पेठ, पुणे - 411030.

पीएच.डी. संबधात यु.जी.सी. (UGC.) मान्य मार्गदर्शिका

O. Ph.D. 01

- १.१ साधारण ही नियमावली तात्काळ लागू करावी.
- १.२ दरवर्षी विद्यापीठ पीएच.डी. प्रवेशपरीक्षा घेईल. ही परीक्षा ३१ जुलैपूर्वी घेतली जाईल, जे विद्यार्थी या परीक्षेत पात्र ठरतील त्यांना पीएच.डी.साठी प्रवेश देण्यात येईल.
- १.३ प्रवेशपरीक्षा समितीमध्ये कुलगुरु व इतर ५ सदस्य असतील. या समितीचे कामकाज पुढीलप्रमाणे असेल.
१. प्रवेश परीक्षा घेणे
२. प्रवेश परीक्षेचा निकाल जाहिर करणे
३. परीक्षेचे वेळापत्रक जाहिर करणे.
४. नाव नोंदणीची अंतिम तारिख प्रत्येक विभागाचे ठरवावी.
- १.४ DR किंवा AR यांनी पीएच.डी. प्रवेशाची संख्या प्रवेश समितीला कळवावी.
- १.५ विद्यापीठाच्या वेबसाईटवर किती विद्यार्थ्यांना प्रवेश मिळेल ते दर्शवावे.
- १.६ प्रवेश घेताना राज्य व केंद्रसरकारच्या आरक्षण धोरणानुसार निर्णय घ्यावेत.
- १.७ संशोधन प्रकल्प कमीत कमी ५ सत्रांएवढा असावा.

पात्रता, प्रवेशप्रक्रिया व प्रवेश मान्यता / वाटप

- २.१ पीएच.डी.अभ्यासक्रमास प्रवेश घेणा-या विद्यार्थ्यांस पदव्युत्तर परीक्षेत किमान ५५% किंवा B+ असणे आवश्यक आहे आणि तो पीएच.डी. प्रवेश परीक्षेत उत्तीर्ण झालेला असला पाहिजे. गुणवत्तेमध्ये SC व ST विद्यार्थ्यांना ५% गुण शिथिल केले जातील. शारिरिक अपंगांनाही ५% गुण शिथिल केले जातील.
- २.२ पदव्युत्तर परीक्षेला बसलेल्या विद्यार्थ्यांना - ज्यांचा निकाल अद्याप आलेला नाही त्या विद्यार्थ्यांना प्रवेश परीक्षेस बसता येईल. पण प्रवेश परीक्षेचा निकाल हा त्यांच्या पदव्युत्तर परीक्षेच्या त्याच वर्षातील निकालानंतर मान्य होईल. हा पदव्युत्तर परीक्षेचा निकाल नोंदणी तारखेनंतरचा नसावा.
- २.३ पीएच.डी. प्रवेश परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यानंतर ज्या विभागात / विषयात संशोधन काम करावयाचे आहे तिथे अर्ज करावा.
- २.४ उमेदवाराच्या मार्गदर्शकाची नियुक्ती विभागातर्फे औपचारिक पद्धतीने ठरविण्यात येईल, ते प्रत्येक विभागातील विद्यार्थी संख्या व विभागातील तज्ञांची उपलब्धता व उमेदवाराने नमूद केलेला विषय यावर अवलंबून असेल. विद्यार्थी किंवा शिक्षक मार्गदर्शकाची नियुक्ती करू शकत नाही.
- २.५ संशोधन विकास सभेकडे (RCD) उमेदवार / विद्यार्थ्यांने संबधीत विभागामार्फत आपल्या संशोधनाचा आराखडा नियोजित तारखेपूर्वी पाठवावा.
- २.६ सर्व मार्गदर्शक हे संशोधन विकास सभेचे मार्गदर्शक असतील. उमेदवाराने RCD. पुढे सादरीकरण करावायाचे आहे.
- २.७ UGC. / CSIR (JRF) परीक्षा, SLET/NET/GATE परीक्षा उत्तीर्ण झालेले तसेच शिक्षक, संशोधन शिष्यवृत्ती मिळालेले, एम.फिल. अभ्यासक्रमास प्रवेश मिळालेले अशा उमेदवारांना पीएच.डी. प्रवेश परीक्षेतून सूट देण्यात येईल. परंतु त्यांनी RDC.मार्फतच जावे लागेल.
- २.८ आपला आराखडा यशस्वीपणे पूर्ण केलेल्या विद्यार्थ्यांचीच पीएच.डी. साठी नोंदणी करण्यात येईल.
- २.९ नोंदणीच्या अंतिम तारखेनंतर कोणत्याही विभागात / विषयात १५% पेक्षा जास्त जागा रिकाम्या असतील अथवा कोणत्याही कारणाने भरल्या गेल्या नसतील तर प्रवेश परीक्षोत्तर प्रक्रिया वर सांगितल्याप्रमाणे पुढील वर्षाच्या ३१ जानेवारी पूर्वी राबविली जाईल. या विद्यार्थ्यांची नोंदणी त्यापुढील वर्षाच्या ३१ जानेवारी पूर्वी पूर्ण होणे आवश्यक आहे.
- २.१० RDC. च्या शिफारशीनंतर कुलगुरूंच्या संमतीने संशोधनाच्या मथळ्यात (Title) बदल करणे शक्य होईल.
- २.११ मार्गदर्शकाने संमत केलेल्या प्रगती-अहवाल उमेदवाराने प्रत्येक सत्राच्या शेवटी विद्यापीठाकडे दिला पाहिजे. उमेदवाराच्या संशोधन कामातील प्रगती समाधानकारक असल्याची मार्गदर्शकाची संमती मिळाल्यानंतरच उमेदवार पुढील सत्रात संशोधन सुरू ठेवू शकेल.

३.१ प्रवेश परीक्षेत खालील घटक असतील

- a) संशोधन पद्धती (३० गुण)
- b) व्यावहारिक इंग्रजी भाषेचे ज्ञान (१५ गुण)
- c) संगणकाचे व्यावहारिक ज्ञान (१५ गुण)
- d) संबंधित विषयाचे ज्ञान (४० गुण)

३.२ परीक्षेचे स्वरूप MCQ पद्धतीचे असेल.

३.३ a) संशोधन पद्धतीचे उपघटक

- १. विश्लेषण क्षमता
- २. तार्किक क्षमता
- ३. संशोधनाचा कल
- ४. संशोधनाच्या संबंधित माहिती

b) सर्व उपघटक समान गुणांचे असतील.

३.४ 'b' व 'c' वरील प्रश्न उमेदवाराचे मूलभूत कार्यकौशल्य तपासण्याच्या उद्देशाने विचारले जातील.

३.५ पदव्युत्तर परीक्षेतील संबंधित विषयाच्या अभ्याक्रमाच्या गाभ्यावर 'd' मधील प्रश्न असतील.

O.Ph.D. 04 Course Work

- ४.१ प्रवेश मिळालेल्या सर्व विद्यार्थ्यांना संबंधित विभागात एक सत्रभर course work करावे लागेल.
- ४.२ या course work कडे पीएच.डी.ची पूर्वतयारी म्हणून बघण्यात येईल. यात संशोधन पद्धतीचा अंतर्भाव असेल व या संशोधन पद्धतीत संख्यात्मक पद्धती, संगणकाचा उपयोग/वापर व संबंधित क्षेत्रातील साहित्याचा आढावा समाविष्ट केलेला असेल.
- ४.३ संबंधित विभागप्रमुख कोर्स वर्कचे वेळापत्रक, शिकविणे, सतत मूल्यमापन व अंतर्गत चाचण्या ठरवून त्याची अंमलबजावण करतील.
- ४.४ या कोर्सवर्कची सत्रांत परीक्षा विद्यापीठातर्फे घेण्यात येईल. यात उत्तीर्ण होण्यासाठी ५०% गुण मिळविणे आवश्यक असेल.
- ४.५ कोर्स वर्क संपल्यावर संबंधित विभाग विद्यार्थ्यांना त्याने/तिने कोर्स वर्क पूर्ण केले असून निबंध लिहण्यास तो/ती पात्र असल्याचे प्रमाणपत्र देईल.

मार्गदर्शक होण्यासाठीची पात्रता

५.१ इच्छुक मार्गदर्शन पीएच.डी.चा मार्गदर्शक होण्याचा मंजूरीसाठी विद्यापीठाकडे अर्ज करेल, त्या विषयातील तज्ञांच्या अनुमतीवर ही मंजूरी अवलंबून असेल. अर्ज करणा-या उमेदवारांना खालील पात्रता अटी लागू पडतील-

a) तो/ती विद्यापीठ मान्य असा पदव्युत्तर शिक्षक असावा तसेच त्याला पीएच.डी.ची पदवी मिळालेली असावी.

आणि

b) त्याला/तिला कमीत कमी ४ वर्षे पदव्युत्तर शिकविण्याचा अनुभव असावा.

(सूचना- विधिवत गठित केलेल्या निवड समितीद्वारे थेटपणे विद्यापीठाच्या विभागात भरती केलेल्या उमेदवार पदव्युत्तर शिक्षक म्हणून ओळखण्यात येईल.

आणि

c) त्याचे / तिचे किमान ५ संशोधने इंडेक्स असलेल्या संबंधित विषयाच्या / ISBN/ ISSN नंबर असलेल्या राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय जर्नलमध्ये प्रकाशित झालेली असावी.

५.२ वरील O.Ph.D. ५.१ मधील बाबी/मुद्दे वगळून, वैद्यकिय विभागातून पीएच.डी. करणा-या शिक्षकाला पदव्युत्तर गुणवत्तेनंतर, शिकविण्याचा व संशोधनाचा १५ वर्षांपेक्षा कमी अनुभव नसावा. तसेच पदव्युत्तर शिकविण्याचा १० वर्षांपेक्षा कमी अनुभव नसावा.

५.३ विषयातील तज्ञ मार्गदर्शकत्वाची संमती देतील. कुलगुरु विषय तज्ञांची नेमणूक तज्ञांच्या यादीतून निवडून करतील. उमेदवाराचे मूल्यमापन त्याच्या ५ शोधनिबंधावर (५.१ C मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे) व इतर संशोधनावर आधारित असेल. विषयतज्ञ ते करून उमेदवाराची मार्गदर्शक पदासाठी पात्र असल्याची शिफारस करतील. उमेदवाराच्या प्रकाशित संशोधनाबद्दल व इतर संशोधनफलिताबद्दल (Output) मार्गदर्शक होण्यासंदर्भात विषय तज्ञांचे मत अंतिम राहिल. आपली संशोधन प्रकाशने उमेदवार तज्ञांचे लिखित मत जाणून घेण्यासाठी अगोदर विषय तज्ञांकडे पाठवेल आणि ते मत पुढे व कुलगुरुंच्या पुढे संमतीकरता ठेवण्यात येईल.

५.४ विद्यापीठाने मार्गदर्शक म्हणून स्विकारलेल्या उमेदवाराची दुस-या विद्यापीठात बदली झाल्यास बदलीच्या तारखेपर्यंत तिला/त्याला हाताखालच्या नोंदणी झालेल्या विद्यार्थ्यांचे मार्गदर्शक म्हणून काम करता येईल. परंतु पुढे पुन्हा याच विद्यापीठात बदली झाल्यास तिला/त्याला मार्गदर्शक पदासाठी पुन्हा अर्ज करावा लागेल.

५.५ पीएच.डी.च्या जागांची संख्या पुरेसा अवधी ठेवून अगोदर ठरविण्यात येईल व विद्यापीठाच्या वेबसाईटवर अथवा जाहिरातीमध्ये जाहिर करण्यात येईल.

५.६ हे सिंडिकेटला 'BUT' च्या शिफारशीवरून कोणत्याही वेळी एखाद्याचे मार्गदर्शक पद काढून घेण्याचा अधिकार असेल. खालील मुद्यांवरून BUT अशी शिफारस करू शकते.

- a) नैतिक अनावस्था
- b) वाङ्मय चौर्य
- c) विद्यापीठाच्या हितसंबंधांना धक्का पोहचवणारी कुठलीही कृती

५.७ मान्यताप्राप्त मार्गदर्शकाला स्व:ताच्या मार्गदर्शनासाठी रक्ताचे अथवा निकटचे नाते असलेल्या उमेदवाराची पीएच.डी. साठी नोंदणी करता येणार नाही.

५.८ वेगवेगळ्या Cadres कक्षांनुसार पर्यवेक्षक शिक्षकांकडे कोणत्याही एका वेळेस पीएच.डी. संशोधनासाठी असलेल्या उमेदवारांची कमाल संख्या पुढील प्रमाणे-

प्राध्यापक - ०८ विद्यार्थी

प्रपाठक/सहयोगी प्राध्यापक- ०७ विद्यार्थी

व्याख्याता/सहाय्यक प्राध्यापक- ०५ विद्यार्थी

- परंतु मार्गदर्शक म्हणून मान्यता मिळालेल्या व प्राध्यापकाच्या scale वर काम करणा-या प्राचार्यांना ०८ विद्यार्थ्यांची नाव नोंदणी करता येईल व मार्गदर्शक म्हणून मान्यता मिळालेल्या व प्रपाठकांच्या scale वर काम करणा-या प्राचार्यांना ०७ विद्यार्थ्यांची नाव नोंदणी करता येईल.

O. Ph.D. 06

पीएच.डी.च्या शोधनिबंधासाठी कालावधी, दाखल करणे, मूल्यमापन व मूल्यांकन पद्धती-

६.१ एका सत्राचे कोर्स वर्क यशस्वीपणे पूर्ण केल्यानंतर पीएच.डी.चा उमेदवार संशोधनाचा गोषवारा (Synopsis) जमा करण्या अगोदर किमान ४ सत्रे इतका काळ संशोधनाचे काम करेल. (म्हणजे कोर्स वर्क चे एक सत्र अधिक संशोधन कार्याची ४ सत्रे). संशोधक विद्यार्थ्यांने गोषवारा दाखल केल्यानंतर एकावर्षाच्या आत शोधनिबंध द्यावयाचा आहे असे करणे तिला/त्याला शक्य झाले नाही तर तिला/त्याला परीक्षेसाठी नव्याने फी भरावी लागेल. परंतु अशा cases मध्ये गोषवारा परत दाखल करणे गरजेचे असेल.

६.२ पीएच.डी.च्या शोधनिबंध दाखल करण्यापूर्वी तो विद्यार्थी विभागामध्ये पीएच.डी.चे पूर्व सादरीकरण करेल. हे सादरीकरण सर्व सभासदांसाठी व संशोधक विद्यार्थ्यांसाठी खुले असेल तसेच त्यांच्याकडून feedback व शेरे/सूचनाही देता येतील. या सूचनांचा शोधनिबंधात पर्यवेक्षकांच्या मार्गदर्शनाखाली अंतर्भाव करता येऊ शकेल/करावा.

६.३ शोधनिबंध निवडीकरिता दाखल/जमा करण्यापूर्वी उमेदवाराचा एक संशोधन पेपर refereed नियतकालिकात प्रसिध्द व्हायला हवा व त्याचा पुरावा म्हणून (नियतकालिकाचे) मान्यता पत्र अथवा पेपरची reprint उमेदवाराने सादर करावी.

६.४ शोधनिबंधाचा सारांश देऊन उमेदवाराने शोधनिबंधाच्या ४ प्रती व PDF स्वरूपातील २ CD's दाखल कराव्यात. दाखल करण्यासाठी किमान कालमर्यादा नोंदणीच्या तारखेपासून २ वर्षे व कमाल कालमर्यादा नोंदणीच्या तारखेपासून ७ वर्षे असेल. संशोधन कालातील सर्व सत्रांची फी उमेदवाराला भरावी लागेल.

६.५ ठरविलेल्या ७ वर्षांच्या कालावधीनंतर जर उमेदवाराने मुदतवाढीसाठी अर्ज केला तर या अर्जाचा एक खास बाब म्हणून विचार करून कुलगुरू यावर निर्णय देतील. मुदतवाढीच्या अर्जात उमेदवाराने शोधनिबंध देण्याची कालमर्यादा निश्चित केली पाहिजे. वाढीव मुदतीतील प्रत्येक सत्राची फी उमेदवाराने भरली पाहिजे.

६.६ विद्यार्थ्यांने विद्यापीठाला सादर केलेल्या शोधनिबंधाचे मूल्यमापन दोन तज्ञांकडून केले जाईल व या दोन तज्ञांपैकी एक तज्ञ दुस-या / बाहेरच्या राज्यातील असेल.

६.७ प्रत्येक उमेदवाराने पर्यवेक्षक/मार्गदर्शकाच्या प्रमाणपत्रावर असे नमूद /विधान केले पाहिजे की उमेदवाराचे काम म्हणजे नवीन शोध आहे अथवा इतरांनी निरिक्षिलेल्या वस्तुस्थितीमधील संबंधाचा नवा शोध आहे आणि ज्ञानाच्या एकूण विकासात उमेदवाराच्या कामाचे योगदान आहे. तसेच उमेदवाराचे काम त्याचे स्वतःचे व मूलभूत आहे हे ही नोंदवायला हवे.

६.८ एखाद्या पीएच.डी. उमेदवाराने नाव नोंदणी नंतर 4 सत्रांचे काम पूर्ण केल्यानंतर ज्या मान्यताप्राप्त शिक्षकांकडे हे आहे तो शिक्षक विद्यापीठ सोडून गेला अथवा या कामासाठी अनुपलब्ध झाला तर कुलगुरू दुस-या अंतर्गत refereeची नियुक्ती करतील. अशी नियुक्ती शक्य नसल्यास उमेदवार आपला शोधनिबंध स्वतंत्रपणे दाखल करू शकेल.

६.९ प्रत्येक शोधनिबंध ३ referee कडून तपासण्यात येईल. एक अंतर्गत व दोन बाहेरील, त्यापैकी एक बाहेरील राज्यातून referee ची नियुक्ती खालील प्रमाणे होईल-

a) मार्गदर्शक Board of studies व Academic Council कडे ६ referee चे मंडळ करेल. यापैकी ३ शक्यतो बाहेरील राज्यातून असावेत. परंतु, कोणताही referee विद्यापीठाच्या कक्षेतील नसेल. Referee हा पीएच.डी. धारक व संबंधित विद्यापीठाच्या मान्यताप्राप्त संशोधक पर्यवेक्षक/मार्गदर्शक असेल. सादर केलेल्या नावांमधून कुलगुरु २ बाह्य referee ची नावे निवडतील. तसेच त्या उमेदवाराच्या viva-voce साठी बाह्य referee ची नियुक्ती कुलगुरु करतील. एखाद्या बाह्य referee ने नकार दिल्यास दुस-या referee ची नियुक्ती करतील.

b) दोन बाह्य refereeच्या मूल्यमापनात मतभेद झाल्यास या कामासाठी कुलगुरु तिस-या बाह्य referee ची नियुक्ती करतील. परंतु, नंतर बहुसंख्य referee चा अहवाल नकारात्मक आल्यास उमेदवाराला पीएच.डी. पदवीसाठी नाकारण्यात येईल. सूचित केलेल्या बाबींचा अंतर्भाव करून उमेदवार आपल्या शोधनिबंध पुनर्परीक्षणासाठी पाठवू शकेल. बाह्य referee या फेरतपासणीचे परीक्षण viva-voce च्या वेळेस करतील. जोपर्यंत सर्व परीक्षक एकमताने उमेदवाराला पीएच.डी.साठी पात्र असल्याचे घोषित करत नाहीत तो पर्यंत उमेदवार पीएच.डी.साठी पात्र असल्याचे घोषित केले जाणार नाही.

६.१० बाह्य व अंतर्गत referee कडून मूल्यमापनाचा समाधानकारक अहवाल मिळाल्यानंतर उमेदवाराची viva-voce घेण्यात येईल. एक बाह्य referee व संबंधित पर्यवेक्षक / मार्गदर्शक viva-voce परीक्षा घेतील. या viva-voce चे स्थळ म्हणजे विद्यापीठातील संबंधित विभाग असेल. जर विद्यापीठात संबंधित विभाग नसेल तर viva-voce चे ठिकाण विद्यापीठ ठरवेल. उमेदवार शोधनिबंधाचे सादरीकरण करेल व open defense ला सामोरा जाईल. रूची असलेल्या सर्वांना यात सहभागी होता येईल. Open defense ची माहिती संबंधित पर्यवेक्षक उमेदवाराला आगाऊ कळवेल. ज्यावेळी एखाद्या विषयाचा विभाग विद्यापीठात नसेल तेव्हा हे विभागात किंवा विद्यापीठाने ठरविलेल्या ठिकाणी होईल.

६.११ प्रत्येक परीक्षक Annexure I नुसार अहवाल सादर करेल.

O. Ph.D. 07

या किंवा दुस-या विद्यापीठाने अगोदरच पदवी प्रदान केली आहे. अशा विषयाचा शोधनिबंध उमेदवाराला सादर करता येणार नाही.

O.Ph.D. 08

संशोधन संस्थेत खूपच विशेष कोर्सच्या संदर्भात जर एखादा प्रसिद्ध विद्वान Research Institute मध्ये काम करत असेल तर कुलगुरु त्याला त्याच विषयाचा अथवा आंतरविभागीय विषयासाठी म्हणून पर्यवेक्षक/मार्गदर्शक म्हणून मान्यता देऊ शकतील.

O.Ph.D. 09

यापुर्वी नाकारलेल्या शोधनिबंध फेरतपासणीनंतर व मूल्यमापन फी आणि सत्र फी भरल्यानंतर पुन्हा सादर करता येईल. पुनर्शोधन करणे गरजेचे असलेला शोधनिबंध दोन वर्षांच्या आत पुन्हा सादर करावा लागेल. पुनर्शोधन शोधनिबंध त्याच referee कडे पाठविण्यात येईल. परंतु या referee ने ते नाकारल्यास नव्या referee ची नियुक्ती करण्यात येईल.

O.Ph.D. 10

मार्गदर्शनासाठीच्या विद्यार्थी संख्येवरील मर्यादा-

कोणत्याही एका वेळेस संशोधन पर्यवेक्षक/मार्गदर्शकाकडे ८ पेक्षा जास्त उमेदवारांना मार्गदर्शन करणार नाही अथवा वरील ५.८ मध्ये दर्शविल्यानुसार विद्यार्थी संख्येवर मर्यादा असेल.

O.Ph.D. 11

मूल्यमापनाची प्रक्रिया यशस्वीपणे पूर्ण केल्यावर व पीएच.डी. प्रदान केल्याचे जाहिर केल्यावर ३० दिवसांच्या आत विद्यापीठ त्या शोधनिबंधाची एक soft copy UGC. कडे IFLIBNET मध्ये देण्यासाठी पाठवेल जेणेकरून सर्व संस्थाना विद्यापीठांना ते उपलब्ध होईल.

या पदवीसोबतच विद्यापीठ एक प्रमाणपत्र जारी करेल. या प्रमाणपत्रात सांगितलेले असेल की वस्तुतः ही पीएच.डी. UGC. च्या २००९ च्या नियमांनुसार (पीएच.डी. प्रदान करण्याचे मापदंड व प्रक्रिया) विद्यापीठाने ही पदवी प्रदान केलेली आहे.

O.Ph.D. 12

विद्यापीठाने ठरविलेली फी ची रचना (Structure) व त्यातील वेळोवेळी केलेले बदल लागू होतील. या सुधारित नियमावलीच्या परिणाम स्वरूप पूर्वीचे पीएच.डी.चे नियम/अधिनियम 74 ते ८० व सध्याचे 01 ते 17 तसेच P.G. नियम 31-38 हे रद्दबातल समजावेत.

अनुबंध I (Annexure I) शोधनिबंधासाठी विशेष तपशील

शोधनिबंधाची बांधणी, आकार व पद्धती या संदर्भात उमेदवाराने खालील नियमांचे पालन केले पाहिजे. फक्त विशेष बाबीतच, संस्थेच्या विभागाचे समाधान झाल्यास, या नियमांत शिथिलीकरण होऊ शकेल.

१. प्रत्येक उमेदवार आपल्या शोधनिबंधाच्या ४ प्रती व PDF प्रकरणातील ३ Soft प्रती सादर करेल.
२. खालील निर्देशानुसार प्रतींची बांधणी करायला हवी-
१. शोधनिबंध MS. Word मध्ये (6.0 किंवा अधिक वरचे version)
सुरक्षित राखून ठेवावा आणि / किंवा PDF प्रतीत ठेवावा.
२. लेखकाचे आडनांव वापरून "Author.doc" या प्रकारे शोधनिबंध सुरक्षित ठेवावा.
३. शोधनिबंधासाठी A4 (210 by 297 mm.) या आकाराचा कागद वापरावा. PDF साठीही A4 आकाराच्या कागदाचा set up निवडावा.
४. Times New Roman 14 point मध्ये मथळा द्यावा. याचबरोबर लेखकाचे नांव व इतर आवश्यक तपशिल द्यावा.
५. मुख्य मजकुरासाठी Times New Roman 12 हा आकार वापरावा. एक column व 1.5 line spacing ओळीतील अंतर असावे. परिच्छेदाचा मथळा व उपमथळा bold मध्ये योग्य रितीने दाखवावा.
६. मार्जिन खालीलप्रमाणे -
वर- १ इंच
तळाला- १ इंच
डावीकडे - १.५ इंच
उजवीकडे - १ इंच
७. पान क्रमांक पानाच्या तळाशी मध्यावर असावा.
८. Set everything justified
९. मजकुरात आकृत्या व कोष्टके अवकीर्ण असावीत, ती उल्लेखित मुद्द्यांच्या शक्य तितक्या जवळ असावीत. आकृत्या व कोष्टकांसाठी वर्णने (descriptors) घालावीत.
१०. आंतरराष्ट्रीय is System of Units चा वापर करावा. इतर एकाचे वापरल्यास अंदाजे तबदिली व is एकाचे घटक घ्यावेत.

११. शोधनिबंध गुजराती वा इतर भाषेत असल्यास- इंग्रजी सोडून True Type Font वापरावा.
१२. किना-यांना नक्षी काढू नये.
१३. लघुशोधनिबंधात अर्पण पत्रिकेला (Dedication page) परवानगी नाही.

अनुबंध २ पात्रता परीक्षेच्या कोर्सचे घटक

(I) संशोधन पद्धतीच्या कोर्स चे घटक

उमेदवाराचे क्षमतांचे निश्चितीकरण हे मूळ उद्देश/हेतू आहे म्हणून चा चाचणीचे / परीक्षेचे उद्दिष्ट संशोधकाकडे (उमेदवाराचा) असलेला कल तपासणे हा आहे. उमेदवारामध्ये ज्ञानसंपादनाचे कौशल्य असायला हवे व त्याचा अविष्कारही त्याला करता आला पाहिजे. ज्ञानसंपादनाच्या कौशल्यात आकलन, विश्लेषण, मूल्यमापन, युक्तिवादाच्या आकाराची समज व निगमनात्मक तर्कविचार इ. चा अंतर्भाव होतो. उमेदवारामध्ये साधारण सजगता व विषयाच्या स्तोत्रांचे ज्ञान व संशोधनात मूलभूत संख्यात्मक तंत्रे माहिती असणे अपेक्षित आहे.

सर्वसाधारणपणे खालील (Components) घटक तपासले जावेत.

१. संशोधन : अर्थ, वैशिष्ट्ये व प्रकार
२. संशोधनाची पद्धती
३. संशोधनाची नितीमत्ता
४. पेपर, लेख, कार्यशाळा, सेमिनार, सभा, चर्चा
५. शोधनिबंध लेखन: त्याची वैशिष्ट्ये व आराखडा/स्वरूप Format
६. संशोधन समस्येचे स्वरूप : सैद्धांतिक संशोधन, प्रायोगिक संशोधन, case study, सर्वेक्षण.

(II) वाचनाचे आकलन (Reading Comprehension)

एक उतारा व त्यावरील प्रश्न काढून देणे.

(III) वाचनालयाचे स्रोत व communication

१. वेगवेगळ्या प्रकारची माहिती (data) व त्यांचा स्रोत
२. वाङ्मयाचा / साहित्याचा आढावा
३. माहितीचे स्रोत
४. पुस्तकांची सूची (Bibliography)
५. Communication : स्वरूप, वैशिष्ट्ये, प्रकार, अडथळे, परिणामकारक अहवाल लेखन व communication.

(IV) तर्कशुद्ध विचार (Reasoning) (गणितीचा अंतर्भाव)

१. संख्याक्रम/मालिका, अक्षर मालिका, संकेत (Codes)
२. नातेसंबंध, वर्गीकरण.

(V) तार्किक विचार

१. विधानाच्या/युक्तिवादाच्या आराखड्याचे/आकाराचे/आकृतीबंधाचे आकलन
२. निगमन व विगमनात्मक विचारांचे मूल्यमापन व फरक करणे
३. शाब्दिक साम्यानुमान (Alalogy) : शब्द साम्यानुमान / साम्य- उपयोजित साम्यानुमान (साम्य)
४. शाब्दिक वर्गीकरण
५. तार्किक आकृति विचार : साधे आकृतिक संबंध, विविध आकृतिक संबंध
६. व्हेन आकृती; विश्लेषणात्मक विचार (आकृती-परिलेख)

(VI) माहितीचा अर्थ लावणे (Data Interpretation)

१. स्रोत मिळविणे व अर्थ लावणे
२. संख्यात्मक व गुणात्मक माहिती
३. सांकेतिक आकृति/आलेखाद्वारे Representation.
(पुनर्सादरीकरण/प्रतिनिधित्व) व माहितीचा नकाशा करणे.

(VII) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान (ICT)

१. ICT - अर्थ, लाभ, नुकसान व उपयोग
२. सर्वसाधारण संक्षेप व परिभाषा
३. माहितीजाल (Internet) व इ-मेलची पायाभूत तत्त्वे

(VIII) मूलभूत सांख्यिकी तंत्रे

१. Uni-variate विश्लेषण : Mean, Mode, Median, Standard deviation.
२. Bivariate- द्विचल आणि विविध चल विश्लेषण
३. Probability - संभाव्यता, सहसंबंधन, परागमन

(IX) उच्च शिक्षण व्यवस्था; नियंत्रण, व्यवस्था, कारभार

१. भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थेची संरचना
२. औपचारिक व दूरशिक्षण
३. उच्च शिक्षणाचे खासगी व राज्यस्तरीय क्षेत्र
४. व्यावसायिक/तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
५. नियंत्रण, व्यवस्था व कारभार
६. शैक्षणिक नियोग व उच्च शैक्षणिक धोरण

(X) शैक्षणिक पद्धती

१. शिकविणे : स्वरूप, उद्देश, लक्षणे वैशिष्ट्ये व मूलभूत जरूरी
२. शिकणा-याची लक्षणे
३. शिकविण्यावर परिणाम करणा-या बाबी / घटक
४. शिकविण्याची संसाधने/उपयोगी साधने
५. मूल्यमापन व्यवस्था